

Г. Піддубний.

НА ПЕРЕДОПНІ КРИЗИ В БОЛГАРІЇ.

(Кореспонденція до "Укр. Роб. Вісти".)

Малі країни, якою наприклад є Болгарія, не притягають уваги так, як великі держави. Але се не заперечує одначе того, що іноді в таких країнах відбуваються такі події, які потім стають зерном, з якого виростають великі явища.

В низці придунайських держав Болгарія займає досить видне місце. В тій низці ми маємо ще Югославію, Грецію, Угорщину, Румунію і навіть Австрію. В цих країнах розкидані нині десятки тисяч солдатів, козаків, селян, що їх колись Врангелі і Денікі мобілізували за часів війни з радянською владою, і в цих же країнах ведеться неспинна робота для організації цих бунтівних воєнків у нові армії, які дали би потім нові кадри для контрреволюційної армії.

Такі частини порозкидані скрізь по Балканах і над Дунаєм і вони-ж саме й дають пошле для рікошетних комбінацій білогвардійців. Ся білогвардійська ватага складається національно з українців і Росіян, які де-не-де сварять ся, а подекуди сумирно в парі йдуть. Е дані, що до таких, що працюють рука в руку з врангільцями належить генерал Греков, а навіть і Пелтора, як се видно з вістоку про договір.

Можна з певністю сказати, що ціла ота південно-європейська контрреволюція складається на половину з російських солдатів і козаків, а на половину з українських. Кількість їх сягає мабуть до ста тисяч, коли вважити всі згадані держави під увагу.

Болгарія являється ся одним із тих осередків, де саме гуртується ся частина бунтівної врангільської армії. В особливих болгарських умовах та частина може відіграти не малу роллю. В Болгарії своєї армії майже немає, а тим часом Антанта дозволила врангільським солдатам носити зброю. Начальник головного штабу, звисний генерал Кутепов, тримає в своїй розпорядженню цілі склади зброї і амуніції. Таким чином ми маємо свого роду державу в державі.

Антанта наказує.

Яким же то робом сталося таке, що Болгарія не єдиначе за Румунію і не гірше за Польщу тримає у себе озброєну армію генерала Кутепова? Чи може Болгарія має якийсь найбільший інтерес в нападі на Східну Росію, а власне на Радянську Україну?

Нема сумніву, що Болгарія, як і всякі буржуазна держава, має свій інтерес в боротьбі з радянською державою, але се менше можна сумніватись, що її інтерес в тій справі не дорівнює заінтересованості Румунії, яка тремтить за Бессарабію, або Польща, що тремтить за Білорусь і Галичину.

Коли-ж Болгарія сама не почуває такого певного інтересу в утримуванні російської армії зі шкодою для власного авторитету, то мусить бути якась сила, яка примушує її робити се всупереч її волі і на шкоду її державним інтересам. Такою силою якраз і являється Антанта, чи то "Союзна Репарацияна Комісія", до складу котрої входить представник англійського, французького і італійського правительств. Отож саме ота комісія і являється нині дійсним правительством Болгарії, отож саме вона і наказує болгарському правительству і парламенту роботи те, що вона хоче.

Кожда дівчина-типстка (диктаторграфістка), кожний софійський міщанин знає; що болгарський уряд перебуває не там, де написано: "Міністерство Внутрішних Справ" і т. д., а там, де сидить ота комісія, яка завжди показує болгарським міністрам на ту лінію на папері, де міністер має підписати своє розпорядження. Болгарією править антантський палець.

Всі доходи і розходи болгарської держави контролюють антантські експерти. Кожду леву (болгарський франк) обраховано, кожда безрога, що становить одну з найбільших богацтв Болгарії, записано і відраховується ся на виплату контрибуції. Антанти. Всі фінанси, військова справа, закордонна політика, податки — все стоїть під дозором комісії. Парламент видає такі податкові закони, які вказують антантські експерти. Отож саме й ся політика протегована врангільців вишла з палати Антанти, котра таким чином підготувала армію до можливого наступу на Україну.

Болгарія дивить ся заздрим оком на улюблену Антанти — Австрію, котра так само стоїть під контролем антантської комісії, але котра має протектора в лиці Франції. Австрію піддержує ся для того, щоб вона не увійшла в склад Німеччини і її не зміщила. Для кожного в Болгарії ясно, що наспів "для неї час відкрити двері для торговельних знань з Східною Росією і Україною, що її можна далі заставити в ізоляції, що удержане чужоземної армії, висить мов колода на шні, що врангільська армія, з котрої 16.000 душ озброєно — се загроза Болгарії, коли сама вона фактичної армії майже не має. Але коли для одної частини болгарського населення сей стан дуже неприемний і навіть нестерпний, то для монархістів він єдино можливий; через більшу певність, монархістичної підпори трону царя Бориса сей стан стає декому навіть дуже бажаний. Але на цьому таї отсх заплутих відносин "наростає" неминуча криза, яка може що хвилини вибухнути републиканською революцією. Першими піонерами її можуть бути комуністи.

Селянська буржуазія.

Полє недовольна й ворожені проти даного режиму велике, — не тільки в місті серед робітників, але не менше і серед селянства. Найбільшою причиною того являється ся система вилучування контрибуції, яка становить перетяку на кожній тропі (стежці) економічного розвитку селянства. Союзна Репарацияна Комісія домагається ся, щоб Болгарія заплатила 10,000,000 золотих левів в сім році, а 30,000,000 золотих левів в 1923 р. Реалізація цієї виплати потягне за собою упадок лева, а се погубить селянство, котрому неможливо закупити потрібні машини і різке припаде для піднесення видатності сільського господарства. Се штовкає країну з торі сучасної господарської скрути в долину економічного занепаду. Неможливість зблизити ся з Росією обмежує розмах промисловості. Класова боротьба робітників з хазяїнами набуває ще острійших форм, бо казі їдуть наступом. В обставинах той боротьби не розділялись вістки про революцію, але певно Болгарія не може розпочати тепер революцію, бо для того мабуть потрібно, щоб та революція почалась десь у більшій країні.

Болгарія — се дві наші губернії, яких від України відділяють румунська держава бояр. Більше є можливостей републиканської революції проти царя Бориса. І се може що хвилини статись. Аграрна партія зі Стамбульським, "ехолана лійком-червоного робітництва, не хилилась під омофором Антанти та її годования царя Бориса і се був би неминучий висхід. У всякому разі з усіх держав на Балкані ся невелика країна уявляє собою найсприятливіший ґрунт для революційного вибуху. І перші пошляки розвалу Антанти або зменшення її впливу в Європі

ЯКІ ЗИСКИ ТЯГНЕ МІЖНАРОДНИЙ КАПІТАЛ З ГАЛИЦЬКИХ РОБІТНИКІВ.

Міжнародний капітал опутав сітку своєю визиску більшу частину держав світа і не дивить ся на ніякі державні, ні на ніякі національні границі, не питає, з кого він висисає кров, чи з українського чи з польського робітника. У нього одна ціль: висисати з мозолістих робітничих рук як найбільше золота у свої бездонні кишені.

Поміж ріжними звітами буржуазної торговельної преси помічено було таку коротку нотатку:

Англійсько-голандський нафтовий трест з закупленого у шведсько-німецької фірми "Брати Нобель" акційного нафтового товариства в Галичці "Королівська нафта Магалеї" виплатив за минулий рік акціонерам того товариства 100% дивіденди від номінальної вартості акцій.

Вістка коротка, та не коротка вона тим бориславським робітникам, що своїми руками творили ті проценти, які пішли в кишені англійського буржуа і який певно не курить ся тим, який національності робітник на нього працює.

100% дивіденди значить, що кожний фунт штерлінґів, чи франк, чи долар, вложенний в акції приніс власникові без ніякої жри і клопоту з його сторони, без хвилини праці і трудно — другий такий самий фунт, франк чи долар. Мало се, вартість витвореної праці робітника оплачено ще крім того персоналу десятки всяких директорів, яких платні стоять в страшнім відношенні до робітничої плати. Оплачено у формі рент великі проценти всяким "приватним" власникам теренів, іа яких виділено нафту. Побільшено закладови капітали. І так той бориславський робітник удержує на своїх плечах цілий ланцюг директорів, почавши тільки бориславських, а скінчивши

будуть одночасно з тим і вісткою революції в Болгарії. Бо така позначка не може зявитись без одночасного зміцнення Східної Держави, та зростання комплексу союзних чи прихильних до Росії держав. До того союзу мусить і Болгарія удатись під пресією об'єктивних обставин і економічної доконечности. Та зміна орієнтації відбується ся не тільки через домагання робітничої класи, котра стоїть під впливом комуністичної партії, але також і через бажане знайти вихід з притоки і через охоту обминути безсоромну політику грабінництва, переводжену руками Союзної Репарацияної Комісії. Але сей зворот політики, який вже нині можна вважати лише питанням часу одного року, мусить відбутись ся теж одночасно і з внутрішньою дереформію політичної форми з монархії на републику.

Одним словом, болгарське правительтво танцює на леді, котрий кожного моменту може провалитись і потопити монархічний трон.

(Кінець буде.)

"СИЛЬНА РУКА" ПРОТИ РОБІТНИЧОЇ КЛАСИ.

Коли комусь в Польщі говорять, що є в світі країни, де за комуністичну діяльність не карають і кожний має право признати ся до комуністичної партії, то він мусить прийняти се як казку. В Польщі відбувся перехід від царського режиму через диктатуру німецької окупації до незалежної демократичної републики так не помітно, що ніхто не відчув ніякої різниці.

Не дивись, що керманічі державної влади в Польщі від часу до часу відчували живу потребу виняткового стану. По скінченню війни з радянськими державами 1921 р. з початком місяця мая занесено було формально винятковий стан і випущено тисячі самочинно ініціативних політично "підозрілих". Правительству все таки остали драконські параграфи карного кодексу загрозили високими карами людям, що носять ся з революційними затіями. Судове доходжене має ту злу сторону, що кожний заступ потребує доказів. Правительсто сейчас по занесено виняткового стану уповаждено міністерство судових і внутрішніх справ предложити союмою проект виняткових заходів, які-б дозволяли без судового доходження на неограничений час замикати комуністів. По довгих дискусіях, на загальне здивоване, сойм відкинув проект. Селянські партії бояли ся, щоби всемогучі "сталисти", що рекрутують ся тільки з поміщицьких кіл, не використали тих законів під час виборів проти них. Так рішила ся цікавита реакціяна партія Вітоса повалити сей проект.

Ясно, що се не увільнило з кайдан робітничого руху. Сойм на внесенне націоналістичної правіци припоручив правительству строго з цілю силою "права" виступити проти "большевницької агітації". Міністерство "справедливости" розіслало по судах велику кількість обійників, які усували дотеперішні "за ласкаве" примінене законів і наказували безоглядно строгість проти первороту.

Ясно, що се не увільнило з кайдан робітничого руху. Сойм на внесенне націоналістичної правіци припоручив правительству строго з цілю силою "права" виступити проти "большевницької агітації". Міністерство "справедливости" розіслало по судах велику кількість обійників, які усували дотеперішні "за ласкаве" примінене законів і наказували безоглядно строгість проти первороту.

Велика війна научила вже досить міжнародний пролетаріят. Увільнене працюючих мас Східної Галичини принесе світова соціальна революція, тоді як zorganizований міжнародний пролетаріят повалить свого одного ворога: олерти на визиску капіталістичний устрій.

Наслідки прийшли. Польський суд, що в час виняткового стану все таки старав ся злагодити свої виступи, став тепер острым орудом проти робітничого руху. Так powstało дивне становище. Серед цілком мирного розвитку робітничого руху, що хвилево цілком у нормальній формі розвивається і рідше приходить до бурливого ударів, в часі, коли страйковий рух в порівняно до воєнного часу ослаб і носить чисто економічний характер, падають на комуністів і професійних провідників такі заступи, які були рідкістю підчас війни у звичайних судах.

Наведемо кілька засудів в останніх місяцях: Родзень і Мішнер у Львові за комуністичну агітацію одержали перший 4 роки, другий 11 місяців. Студентка в Лодзі Вархвік за приналежність до комуністичної партії чотири роки тюрми. Юрій Ридігер в Лодзі за агітацію 6 літ тюрми. Барчик в Лодзі за агітацію 3 роки. Рабінович півтора року. Вінш 3 роки. Редактор робітничої газети у Варшаві Станіслав Андрейчак 2 роки тюрми. (Подібної кари тюрмою за переступлене пресового закону рідко знаходимо навіть в царській Росії.) Гловацький в Лодзі за приналежність до партії і пригтоване оружного повстання (?) 7 літ тюрми.

Наведені засуди се маленька частина тих засудів, які запали над комуністами і підозрілими, о комунізм людьми у всіх судах всіх провінцій. Крім сего ідуть пригтовання до кількох масових процесів. У Львові сидять від листопада учасники партійного з'їзду і чекають на процес. В Кракові поставлено перед суд цілий ряд незалежних соціалістів, яких обвинувачують у комунізмі, а в дійсності одинокі їх вина та, що вони жадали увільнення політичних ув'язнів.

До признак часу належить і те: посла тов. Домбала, який підчас війни у соймї як найостроїшим виступами критикував польський імперіалізм, тепер в час мира сойм видав і його замкнено.

Помітьте ся той, хто думає, що ті драконські судові методи звертають ся тільки проти здекларованих комуністів. Вони звертають ся проти всякого руху цілої робітничої класи і богато про них сказати можуть самі провідники з професійного руху, навіть соціал-патріоти. Союз ріжних робітників, хоча його "вичищено" від комуністів і передано П.П.С., стрічає ся як передім з утиксанні влади. Його відділи вічно розв'язує ся, місцеві сходи забороняють ся. Предсідателя сего союзу, соціял-патріота Кваніського, якому недавно легальна часопись безкарно закинула співпрацю з політичною поліцією, за станранем всеможливі помічники засуджено на три роки тюрми (апеляція се не вирішена) за "лідо товариша секретаря союзу Гедика на один рік.

Та се не шкодить П.П.С., яка нібито на словах виступає проти білого терору на комуністів, ділами його підпірати. Впливом провідників П.П.С., як Кваніський, посол Малиновський, предсідатель союзу гірників Станчик, подавали і мабуть се подають політичний поліції "доклади" про комуністів. В Кракові часопись П.П.С. творить жерело вістий для тамошньої "дефензиви". Хто названий у тій часописі комуністом, може спокійно спакувати ся і чекати відвідин поліції. І хоча тепер не можна так без нічого замикати комуністів, як було в часх виняткового стану, помагає собі поліція при помочі всяких "сідачих арештів". Заки приїде до процесу, може комуніст і пів року просидіти.

Але на перекір польському правительству всі сі змаганя йдуть даремно. Вплив комуністичної партії росте невідержимо а соціял-патріотизм розкладає ся. Утиски мають тільки один наслідок, що деякі боево настроєні елементи виступили

(Докінчене на 4. сторони.)

Еugen Варґа.

ЕКОНОМІЧНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОЛЕТАРСЬКОЇ ДИКТАТУРИ.

Переклад П. Христова. (Продовжене.)

Тоді видавало ся потрібним представити можливо ясніше підпад продукції, щоб звернути на се увагу робітництва і спонукати його до реформ. Одначе тут же треба вказати на те, що навіть в часі найбільшого підпаду мали місце також і позитивні, підбадьорюючі явища. Поперед всього — зменшене інтензивности праці не було загальним. Були фабрики, як, наприклад, фабрика амуніції в Ченьях, заводний завод у Дюстїорі і інші, в яких продуктивність праці зовсім не зменшилась. Крім того, в кожній фабриці, на кожному заводі існував що найменше один якийсь відділ, в якому, під впливом групи особливо свідомих робітників, продуктивність праці, не зважаючи на перехід від акордної платні до часової, не тільки не знизилась, але в деяких випадках навіть підвищилась.

Далі, для поясненя підпаду продуктивності праці треба підкреслити, що 2 мая 1919 року, коли Радянська Угорщина вперше була загрожена з боку Румунії, з більшости фабрик та заводів було забрано всіх воєннообов'язаних солдатів, так що в підприємствах залишились лише менші робочі сили та неповні робочі групи. Нарешті по мірі того, як продовжувався далі блокада, відчувалась все острійше нестача палива, сировини, машин і знаряддя, що дуже утруднювало правильну продукцію. Робітники, котрі примушені постійно боювались, що не вистарить якогось матеріялу до роботи стануть через те безробітними, психічно не здатні до інтензивної праці. Отож ми не повинні допуститись помилки: ми не сміємо

пояснювати підпад продукції підчас Радянської Републики виключно зменшенем інтензивности праці, а зменшенем інтензивности праці — виключно формою правління, як то роблять клеветники Радянської Републики. Адаже се є загальновідоме, що продуктивність праці в 1919 році підпадала надзвичайно сильно у всіх країнах, незалежно від форми правління, а особливо в країнах побіджених у війні.

Як тільки було виконано основну організаційну роботу; зараз же почалась боротьба за відновлене робочої дисципліни і підвищене продуктивности праці. В безчисленних статях та промовах пояснювалось робітникам, що також і пролетарська держава не може розпреділювати більше дібр, ніж продукує ся; що поліпшене життєвого добробуту може бути досягнене в кожнім державнім устрою лише шляхом підвищеня продукції. Ся інтензивна агітація дає свої плоди: робітництво почало само шукати засобів і шляхів для підвищеня продуктивности праці. Громадська думка робітництва досягла високого шаяля: вже не було жалючого робітника, який би публично виступив проти підвищеня продуктивности праці; на кожній фабриці, на кожному заводі дебатувалося питане про способи і шляхи до того. В богатох фабриках та заводах робітники-металісти добровільно повернулись назад до акордної системи платні. Свідоміші робітники хотіли таким чином примусити до більш продуктивної праці мало свідомі робітничі маси.

Одначе тут необхідно підкреслити, над чим ми спинались вже в третім розділі, що підвищене заробітку через акордну працю має для робітників підчас диктатури інше значенне, ніж в нормальному, не знесленому капіталістичному устрою, при якому всякий грошевий дохід може бути без жадної перешкоди перетворенн в реальне добро. Вже підчас воєної калдарності, постійна агітація, вказували на те, що грошеве підвищене платні не богацько

домагає ім, бо головніші засоби поживитичного працевдаця, може бути перепожежена розпреділюють ся по картках і не можуть бути одержані за гроші. Підчас диктатури ся справа заострює ся надзвичайно сильно. В наслідок заскорозується ідеологія являється необхідним велике підвищене заробітної платні, особливо широким масам некаліфікованого робітництва, щоб до того часу оплачувалась найгірше. Але в парі з ним підвищенем грошевого доходу зовсім не відбувалось відповідного підвищеня продукції дібр, бо продукція на початку диктатури дуже значно підпала. Через се ріжніля поміж грошевим доходом і доходом в реальних продуктах, поміж потенціальною покупною силою і тими добрами, які в дійсности можна дістати, — є дуже велика. Чим краще переводить ся державне розпреділене (дібр), чим досконаліше винищує ся потайний торг і спекуляція, тим стає тяжше реалізувати в добрах заробіток, що сягає вже середнього, тим менше реальної користі мають робітники від підвищеня їхного заробітку. А через те, що нестачу в добрах треба розраховувати на цілі ризки, підвищене заробітку в грошах може зроби ти лише дуже малий вплив на підвищене інтензивности і продуктивности праці. Коли маєть ся досягти підвищеня інтензивности праці і продукції шляхом матеріяльних вигод, то необхідно дати їх в натурі. В Угорщині виник був план нагороджувати індивідуальну додаткову продуктивність, так само як і додаткову колективну продуктивність цілих підприємств, додаванем робітникам до звичайної платні частин одежі чи люксусових річей. Але здійснити сього плану вже не довело ся.

Всюмо еству пролетарської диктатури відповідає більше інший шлях створеня нової пролетарської дисципліни та підвищеня інтензивности праці — шлях живаня геологічних засобів: звертане до почутя робітничої солідарности, постійна агітація. Заскорозуа ідеологія мас, котра примушує робітників вважати державу або комуну за звичайно капіталістичного працевдаця, може бути перепожежена лише шляхом впертої та довгої, висвітлюючої сусть справи, агітації. Ідеологія робітництва мусить бути перетворена відповідно до змінних економічних основ. Се є надзвичайно тяжке, бо заскорозується та консервативність ідеології знаходить собі — як ми вже вказували на се — підперте в економічній дійсности: в факті істнованя, поруч з виласненнями підприємствами, сотень тисяч приватновласницьких підприємств, в яких робітник працює в старих капіталістичних умовах. Приблизно можна сказати, що в перший рік диктатури біля половини промислових робітників залишається на праці в приватновласницьких підприємствах. Само собою розумієт ся, що зі встановленем пролетарської влади визиск робітників у приватних підприємствах обмежуєт ся до мінімуму. Висока заробітна платня, короткий робочий день, мала продуктивність праці — відбирають від працевдаця більшу частину капіталістичного прибутку. Але форма соціяльних відносин: визискувачі і робітники — залишається ся незмінною, а тим самим зберігається ся і рашія за старими соціально це доцільними способами робітничої боротьби. А чезрозте, далі, що професійні спілки об'єднують всіх робітників одної професії, незалежно від того, чи працюють вони у виласненних чи приватних підприємствах; що є можливим перехід з приватних у виласненні підприємства і vice versa*); що урядники професійних спілок мають інтерес в тім, щоби і нададі зберегти професійні спілки як організації призначені для боротьби: — через все се здійснене ідеологічного передержаня робітництва являється надзвичайно тяжким завданням. Се се раз говорити за необхідність найдалі йдучого, повного виласненя, та за як найшвидше переве-

* Vice versa — і навпаки.

(Дальше буде.)